

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапеч Ю.О.
« 12 » *серпня* 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

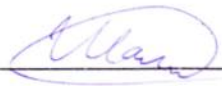
Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «**Соціологія кризових явищ**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми «Соціологія».

Розробник: Новосад Крістіна Ярославівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **соціології та соціальної роботи**

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	4	4
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3.8 самостійної роботи студента – 3.5	8	8
	Лекції:	
	28	8
	Практичні (семінарські):	
	22	6
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	55	91

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Соціологія кризових явищ» – розкриття змісту предмету соціології кризових явищ, розглянути ключові підходи до аналізу поняття кризові явища в сучасній соціологічній теорії. Особливе значення приділяється таким аспектам, як історичний контекст виникнення та різні підходи до аналізу кризових явищ, факторам, які сприяють їх виділенню в окрему область досліджень у системі соціально-гуманітарних наук.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність працювати в команді.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК06. Здатність діяти соціально-відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Фахові компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефахівців.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни є опанування таких навчальних дисциплін освітньо-професійної програми:

- OK13 Соціальна психологія
- OK14 Соціологія соціальних змін
- OK17 Загальна соціологічна теорія
- OK20 Сучасні соціологічні теорії
- OK23 Теорія та практика вимірювання соціальних змін

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності	РН01
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	РН04
Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.	РН06
Виявляти та аналізувати нові чинники соціальної нерівності в Україні та світі, визначати можливі шляхи подолання нерівного доступу різних суспільних груп до тих чи інших соціальних ресурсів.	РН21

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни «Соціологія кризових явищ»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.	РН01 РН04 РН06 РН21
Відслідковувати загальні і локальні зміни у масовій свідомості.	
Проводити пошук ефективних засобів використання соціальних механізмів регулювання соціально-політичних, економічних та етнокультурних процесів методом проведення соціологічних досліджень.	

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4		
12	14	12	12	50	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T5	T6	T7	T8		
12	12	12	14	50	100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття, доповідь з презентацією	5	40	6	48
Есе	1	10		
Реферат			1	2
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестах, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі

теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методiku проведення семестрових (курсoвих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмoвим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмoвого матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмoвим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмoвого матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмoвий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмoвий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

– виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Історія уявлення про кризу. Специфіка сучасності

Тема 2. Класифікація підходів до вивчення кризи. Поняття «кризи» та «кризових явищ» в соціології

Тема 3. Соціально-психологічні підходи вивчення кризових явищ

Тема 4. Особливості економічного підходу вивчення кризових явищ

Тема 5. Сучасне суспільство в контексті соціологічних концепцій кризи

Тема 6. Соціальні кризи, їх причини та наслідки

Тема 7. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях

Тема 8. Сутність кризових явищ в Україні та напрями їх подолання

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Історія уявлення про кризу. Специфіка сучасності	13	2	2			9
Тема 2. Класифікація підходів до вивчення кризи. Поняття «кризи» та «кризових явищ» в соціології	13	2	2			9
Тема 3. Соціально-психологічні підходи вивчення кризових явищ	12	4	4			4
Тема 4. Особливості економічного підходу вивчення кризових явищ	12	4	2			6
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за модуль	52	14	10			28
Модуль 2						
Тема 5. Сучасне суспільство в контексті соціологічних концепцій кризи	13	4	2			7
Тема 6. Соціальні кризи, їх причини та наслідки	13	4	2			7
Тема 7. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях	13	2	4			7
Тема 8. Сутність кризових явищ в Україні та напрями їх подолання	12	2	4			6
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за модуль	53	14	12			27
Разом	105	28	22			55

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Історія уявлення про кризу. Специфіка сучасності	13	1	0			12
Тема 2. Класифікація підходів до вивчення кризи. Поняття «кризи» та «кризових явищ» в соціології	13	1	0			12
Тема 3. Соціально-психологічні підходи вивчення кризових явищ	12	1	1			10
Тема 4. Особливості економічного підходу вивчення кризових явищ	12	1	1			10
Модульна контрольна робота	2	0	0			2
Разом за модуль	52	14	10			46
Модуль 2						
Тема 5. Сучасне суспільство в контексті соціологічних концепцій кризи	13	1	1			11
Тема 6. Соціальні кризи, їх причини та наслідки	13	1	1			11
Тема 7. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях	13	1	1			11
Тема 8. Сутність кризових явищ в Україні та напрями їх подолання	12	1	1			10
Модульна контрольна робота	2	0	0			2
Разом за модуль	53	14	12			45
Разом	105	28	22			91

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Історія уявлення про кризу. Специфіка сучасності	2	0
2	Класифікація підходів до вивчення кризи. Поняття «кризи» та «кризових явищ» в соціології	2	0
3	Соціально-психологічні підходи вивчення кризових явищ	4	1
4	Особливості економічного підходу вивчення кризових явищ	2	1

5	Сучасне суспільство в контексті соціологічних концепцій кризи	2	1
6	Соціальні кризи, їх причини та наслідки	2	1
7	Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях	4	1
8	Сутність кризових явищ в Україні та напрями їх подолання	4	1
	Разом	22	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Історія уявлення про кризу. Специфіка сучасності	9	12
2	Класифікація підходів до вивчення кризи. Поняття «кризи» та «кризових явищ» в соціології	9	12
3	Соціально-психологічні підходи вивчення кризових явищ	4	10
4	Особливості економічного підходу вивчення кризових явищ	6	10
	Модульна контрольна робота	0	2
5	Сучасне суспільство в контексті соціологічних концепцій кризи	7	11
6	Соціальні кризи, їх причини та наслідки	7	11
7	Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях	7	11
8	Сутність кризових явищ в Україні та напрями їх подолання	6	10
	Модульна контрольна робота	0	2
	Разом	55	91

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену

програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гвоздецька Б., Рюль В., Варга Н. Соціологія: методичні матеріали до самостійної роботи: навчально-методичний посібник для напряму підготовки «054 Соціологія». Ужгород: УжНУ, 2021. 110 с.
2. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя. Київ: Альтпрес, 2004. 100 с.
3. Лукашевич М., Недюха М. Суспільство ризику. Соціологічна енциклопедія / Укл. Городяненко В.Г. Київ: Академвидав, 2008. 456 с.
4. Орос О.Б. Соціологія: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2021. 45 с.
5. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів спеціальності 054 «Соціологія». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 22 с.
6. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні та культурні виміри; за ред. Л.Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с.
7. Рюль В.О. Глобальні проблеми сучасності: навчально-методичні рекомендації (для здобувачів вищої галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 054 «Соціологія»). Ужгород: УжНУ, 2022. 42 с.
8. Шульга М. Методологічні проблеми дослідження кризового соціуму / Вектори змін українського суспільства. Київ: Науково-дослідний інститут соціології НАН України, 2014. С.5–23.
9. Giddens A. Risk and Responsibility. Modern Law Review. Vol. 62(1). 2003. P.1–10
10. Taylor-Gooby P. New risks and social change. New risks, new welfare. The transformation of the European welfare state. NY: Oxford University press Inc, 2004. 248 p.

Допоміжна література

1. Більовський О. А. Соціальні ризики постіндустріального суспільства як основа історичних трансформацій. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2013. Вип. 6(3). С.74–79
2. Кірнос І. Систематизація нових соціальних ризиків у контексті переходу до постіндустріального суспільства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика. 2011. № 706. С.88–93.
3. Нагорна Л. Ідентифікаційні кризи як стимулятори насильства й свідомісних стереотипів. Регіональна історія України. 2016. Вип. 10. С.77–102
4. Посохов І. Аналіз змісту поняття ризик і наукові підходи щодо визначення сутності ризику. Сборник научных трудов. Вестник НТУ «ХПИ». № 5. 2012. С.101–108

5. Радіонова-Водяницька В. Щодо окремих соціальних ризиків у трудовому праві. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2013. №27. С.444–452
6. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М.Пічі [Ю.Ф.Пачковський, О. І. Пташник-Середюк, С. А. Шудло та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 658 с.
7. Сірий Є.В., Нахабіч М.А. Дослідження соціальної напруженості в Україні: засадничі аспекти та розробка інструментарію (за результатами фундаментального дослідження). Київ: ЦОП ""Глобус", 2018. 182 с.
8. Тарасова О.А. У.Бек і Е.Гідденс про суспільство ризику. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. праць / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2019. Вип. 83. С.53–58
9. Bartosh O. Understanding the risk in the youth environment. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2021. Вип. 2 (49). С.20–23.
10. Bartosh O. Social risks for the youth in the dynamics of Ukrainian society (Соціальні ризики для молоді в динаміці українського суспільства). In *Challenges and opportunities of the modern risk society: socio-cultural, economic and legal aspects (Виклики та можливості сучасного суспільства ризику: соціально-культурні, економічні та правові аспекти): monograph* / Ed. by N.Varha, B.Hvozdetka. Praha, Czech Republic: OKTAN PRINT, 2021. 169 p. P.77–93. DOI: 10.46489/CAOTM-21042609
11. Taylor-Gooby P., Cebulla A. The Risk Society Hypothesis: an empirical test using longitudinal survey data. *Journal of Risk Research.* №22, August 2010. P.1–21.